

Artificial Intelligence en Ethiek In gesprek met: Joris Krijger (Volksbank)

Interview door: *Mirjam Veen-Hendriks (VCO), Raimond Stappers (VCO)*

Introductie

De RegTech Tafel van het VCO heeft Artificial Intelligence & Ethiek gekozen als thema voor het jaar 2023. De ontwikkelingen rond AI gaan snel. Waarom is dit een belangrijk onderwerp voor Compliance Officers en wat wordt er hieromtrent van hen verwacht? Om antwoorden te vinden op deze vragen gaan wij dit jaar in gesprek met een aantal professionals op het gebied van AI en Ethiek.

Joris Krijger, Ethics & AI Officer bij de Volksbank en promoveert aan de Erasmus Universiteit Rotterdam op het onderwerp Ethiek en AI.

Wie is Joris Krijger?

Ik ben Joris Krijger en werk nu iets meer dan vier jaar bij de Volksbank in een functie die we Ethics & AI Officer genoemd hebben. Ik promoveer ook op het onderwerp Ethiek en AI.

Hoe ben je op deze plek terechtgekomen?

Ik ben niet van huis uit iemand met een achtergrond in de financiële sector maar heb een achtergrond in filosofie en psychologie. Tijdens mijn studie werd ik gefascineerd door de relatie tussen mens, technologie en ethiek. Door de prijs die ik won voor mijn afstudeeronderzoek naar de financiële crisis, 'Schaamteloos Handelen', waarin ik de rol van technologie op moreel bewustzijn in de sector onderzocht, kwam ik bij de Volksbank op de radar. Zo ontstond het idee om in een gecombineerde PhD/praktijk-functie met elkaar te gaan uitdiepen wat het betekent om ethiek te implementeren en ethische principes rond AI te operationaliseren. Toen ik begon zag ik dat er vooral veel raamwerken waren voor goed gebruik van AI, met allemaal min of meer dezelfde principes erin, zoals non-discriminatie, uitlegbaarheid, responsible AI en accountability. Dat klinkt goed op papier maar ik was heel erg benieuwd wat dat nu betekent in de praktijk.

Ik ben hiermee aan de slag gegaan en heb binnen de Volksbank een governance framework opgezet voor het ethisch reviewen van algoritmes en AI-toepassingen. Academisch heb ik gepubliceerd over de organisatiekant van AI en Ethiek. Ik merkte dat we heel snel de reflex hebben om de technische details in te duiken, terwijl mijn ervaring is dat de organisatie en de organisatiecultuur (soft controls zijn daar een onderdeel van) minstens zo bepalend zijn als het gaat om hoe AI-systemen worden gebruikt en ingezet en welke waarborgen er omheen worden ingericht.

Wat zijn je drijfveren?

Ik heb een fascinatie voor technologie en de impact die het heeft op ons leven, vaak onzichtbaar. De manier waarop onze waarden technologie beïnvloeden maar andersom ook. En wat mij zelf motiveert is dat die technologie verstreckende maatschappelijke impact heeft voor mensen

die het vaak al moeilijk hebben. AI kan bestaande ongelijkheden binnen de maatschappij versterken doordat het wenselijke en onwenselijke patronen die in onze samenleving zitten herhaalt. Als je iets wil doen in het kader van rechtvaardigheid dan zou je kunnen zeggen dat AI de nieuwe frontlinie is voor de strijd voor rechtvaardigheid. Met AI systemen automatiseren we de status quo op een vaak ondoorzichtige wijze. Een gezonde samenleving vraagt om vertrouwen en waar ik bang voor ben is dat mensen zullen afhaken, omdat ze het niet meer kunnen begrijpen, omdat het bijna Kafkaësk is geworden. Dat is wel een zorg waar ik mij voor wil inzetten om te zorgen dat we dit in goede banen leiden.

Wat is je ambitie?

Ik zou het heel mooi vinden als ik kan bijdragen aan een systeem waarbij we onder andere verantwoordelijkheid en structuren op zo'n manier inrichten dat dat leidt tot meer politiek/democratisch draagvlak voor dat wat we gebruiken. Er zouden meer mensen deel moeten nemen aan de dialoog hoe we omgaan met data en algoritmen. De kern van het probleem van AI is niet iets technisch maar is iets ethisch. Wat vinden wij het juiste om te doen. Wat vinden wij rechtvaardig. Die discussie moet niet alleen binnen de muren van de organisatie gevoerd worden maar ook daarbuiten. Uiteindelijk gaat het over het ethische vraagstuk hoe rechtvaardigen we de waarde afweging die we maken.

Wat zie jij op dit moment als de belangrijkste ontwikkelingen op gebied van AI?

Wetgeving die er aan komt is een belangrijke ontwikkeling. Hiervoor was het wat vrijblijvend. Nu wordt het bij vele organisaties serieus genomen. Het zal niet alles oplossen maar is wel een stap in de goede richting. Het is een positieve ontwikkeling.

Hoe kijk jij aan tegen de kennis die men heeft op gebied van AI?

Als je met AI aan de slag gaat lijkt het alsof je met de toekomst aan de slag gaat, maar dat doe je op basis van historische gegevens. Daar is een risico aan verbonden. Er hangt een aura van objectiviteit en wiskundige neutraliteit aan vast, maar ook in AI zitten allemaal subjectieve stappen die maken dat zo'n uitkomst niet een waarde vrije uitkomst is. Daar spelen allerlei belangen en afwegingen in door die een afspiegeling zijn van de maatschappij zoals die is.

Wat ik zie is dat het als thema wel leeft, maar wat vaak ontbreekt is een manier om dat organisatorisch in te richten in de structuren en processen. Daar gaat mijn onderzoek ook over. We geven ontwikkelaars vaak een waardenkader mee en een mensenrechtentoets en dan hopen we dat het goed komt en we responsible AI-aspecten geborgd hebben. In de praktijk is er veel meer nodig in die structuren en processen om te zorgen dat die ethische afwegingen op een goede manier plaatsvinden. Mensen begrijpen nog niet voldoende dat het niet alleen een verantwoordelijkheid is van de ontwikkelaars maar van de organisatie als geheel. Ook op directieniveau moeten de

dilemma's die voorbijkomen besproken en besloten worden.

Wat voor advies geef je bedrijven?

We hebben een artikel geschreven over de ethische volwassenheid rond AI. De boodschap van dit stuk is dat organisaties op meerdere borden moeten schaken als ze iets met AI willen. Dit onderzoek geeft aan dat organisaties zich op zes aspecten moeten ontwikkelen. Richt je je niet op al deze zes aspecten dan ontstaat er een onbalans in de beheersing. Onze boodschap is: kijk zo breed mogelijk naar zaken als je governance, naar je ontwikkelproces, naar de life cycle van je AI-model, training en communicatie. Zorg dat je daar stappen op zet en maak gebruik van dat wat er al aanwezig is binnen je organisatie. Bijvoorbeeld organisaties die op dit moment AVG-compliant zijn hebben een al basis voor het bouwen van AI-modellen.

Waar gaan de ontwikkelingen naartoe?

AI gaan we nog meer gebruiken dan dat we nu doen. Met Chat GPT en generatieve AI zien we ook dat AI niet enkel alleen wordt ingezet voor organisatie processen (kredietbeoordeling, fraudedetectie), maar het wordt ook iets waarmee je je e-mails schrijft, stukken schrijft en samenvat en dit soort interviews uitwerkt. Het gaat een andere rol spelen in je professionele en individuele leven. We hebben steeds meer data. Bestaande wetgeving en kaders zullen niet toereikend zijn om verantwoord gebruik te waarborgen. Op allerlei niveaus ontstaan risico's met het gebruik van deze systemen. Risico's die de organisatie betreffen, risico's die het systeem betreffen en allerlei maatschappelijke uitdagingen zoals bijvoorbeeld desinformatie en automatisering van werk. Veel van de banen gaan fundamenteel veranderen door AI in de komende 5 jaar.

Hoe raakt AI-regelgeving niet-financiële instellingen?

AI raakt niet-financiële organisaties en op een. Het is heel vergelijkbaar. Iedereen gebruikt data voor allerlei afwegingen. Heel veel modellen zijn vergelijkbaar. Zo is een fraudedetectiemethode om belasting-fraude te detecteren in de basis erg vergelijkbaar met een systeem om witwassen te detecteren. Overal waar je data inzet om advies te geven of om besluiten te nemen spelen issues als 'kunnen we het uitleggen?' en 'hoe representatief is de data? '.

Welke rol zie jij voor de compliance officer?

Als compliance officer kun je een belangrijke rol spelen in het begeleiden van die transitie naar een meer AI gedreven organisatie. Er gaan nieuwe normen ontstaan, die hun weg vinden in wetgeving of normen van toezichthouders. Ik denk dat het daarin heel goed is om als organisatie na te denken over "Waar staan wij zelf". Wat zijn onze standaarden en hoe gaan wij daar invulling aan geven? Hier zie ik ook een rol voor de compliance officer om die oriëntatie te doen en die ethische vraagstukken te signaleren en agenderen bij het bestuur.

Wat moeten compliance officers doen om deze rol goed te vervullen?

De verschuiving die ik zelf zie, en die ik ook zie in de

compliance teams die ik spreek over dit onderwerp, is dat je verschillende expertises bij elkaar moet samenbrengen en je je ook in onderwerpen buiten je eigen vakgebied moet verdiepen. Uiteindelijk moet je met AI-ontwikkelaars, datateams, de FG en als compliance officer dezelfde taal spreken om te zorgen dat je grip hebt op de maatschappelijke impact die je als organisatie maakt met je data toepassingen. Dat is ook het startpunt geweest van onze reis op gebied van Ethiek en algoritmes. Uiteindelijk beslissen de eentjes en nulletjes of iemand wel of geen baan krijgt of wel of geen huis kan kopen. Daar zitten allemaal mensen aan de achterkant die er consequenties van ondervinden hoe je zo'n systeem afstelt. De vraag die wij ons gesteld hebben is "Hebben wij grip op de ethische en maatschappelijke aspecten van deze algoritmes?". Ik denk dat dit helemaal niet zo ver af hoeft te staan van de praktijk van een compliance officer om hiermee aan de slag te gaan. Het is misschien een verbreding, een iets andere invalshoek. Maar voor de centrale dilemma's die rond AI spelen en voor de vertaalslag en invulling van normen rond AI hoeft je geen Master in Data Science op zak te hebben. Het is vooral belangrijk dat je zicht hebt op de waarden en belangen waar het om gaat en vervolgens kijkt hoe je daar als organisatie een afweging in kunt maken. Dat past bij compliance officers en zeker vanuit een integriteitsperspectief.

Heb je nog een afsluitend advies voor compliance officers?

Verruim je blik en vul je rol niet in door in de achteruitkijkspiegel te kijken naar hoe het altijd gegaan is. Ook het vak van de compliance officer gaat fundamenteel veranderen door de komst van AI. Pak een boek ethiek en kijk naar de vraagstukken die onze kant op komen met het toenemend gebruik van AI. De beste manier om te voorspellen wat de toekomst gaat brengen is door zelf die toekomst mee te creëren en een rol te spelen in hoe die toekomst eruitziet.

Dit interview is een publicatie van de Vereniging van Compliance Professionals; sinds 2001 dé beroepsvereniging voor professionals op het gebied van Ethiek, Compliance en Integriteit.